

גליון ט'
פרשת וישב תשפ"ג

באר ישקב

שיעורי הגאון הגדול מוה"ר רבי יעקב גרינוואלד שליט"א
רב בית המדרש הדסידי בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הכי"צ דקהל מחזיקי הדת באר"י

בן פקועה לבן נח והמסתעף לענין שחיטת בן פקועה בשבת

מחלוקת יוסף עם השבטים בדיון מפרנסת או בן פקועה לבני נח ✦ דעת הפרשת דרכים שנחלקו אם היה להם דין בני נח לחומרא ✦ חילוק הפרי מגדים בין מפרנסת לבן פקועה לבני נח ✦ האור חדש תולה דין שחיטת בן פקועה בשבת בהג"ל ✦ חיוב שחיטה מן התורה כשמתקן איסור בן פקועה דרבנן ✦ שחיטת בן פקועה קלוט תלוי בדיון פקועה לבן נח ✦ חיוב על שחיטת בן פקועה בשבת מצד שמתיר חלבה בבשר ✦ חיוב על שחיטת בן פקועה בשבת מצד שמתיר חלבה בבשר ✦ חיוב שחיטה בשבת מצד תיקון איסור לא תאכלו על הדרם ✦ איסור לא תאכלו בבן פקועה

דעת רב אידי בר אבין דליכא מידי שלישראל מותר ולבן נח אסור, ולכן כיון שלישראל מותר הוא הדין לבני נח.

והפרשת דרכים (דרך האתרים, דרוש א) הביא מהמהר"ש יפה שחולק על המזרחי, ולדעתו ודאי היה לשבטים דין בני נח לחומרא. ודחה מה שתיירץ המזרחי שגם לבני נח מותר מצד 'מי איכא מידל', שהרי אם כן יוסף לא טעה בדיון, שכן יש לומר שסבר כדעת רב אחא בר יעקב (שם) שאין אומרים מי איכא מידל. ולכן פירש מהר"ש יפה בשם רבו, שהשבטים אכלו

שנשחטה בעודה מפרנסת, והניחו אותו עד שמתה הבהמה, ואז אכלו אותו. וסבר יוסף שיש בזה משום אבר מן החי, שאסור לבני נח. אך באמת לא היה בזה חטא לשבטים, שהיה דינם כישאל, ולישראל דין אבר מן החי תלוי רק בשחיטה, כמבואר בחולין (גז), וכיון שנשחטה הותרה ואין בה איסור אבר מן החי. ואפילו אם נאמר שהיה דינם כבני נח, שאיסור אבר מן החי לבני נח תלוי במיתה ומפרנסת עדיין נחשבת חי, ורק לחומרא החמירו על עצמם כישאל, מכל מקום מבואר בחולין (שם)

רש"י על הפסוק (בראשית לז, ב) ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם מביא מהמדרש (בראשית רבה פד, ז), שבין הדברים שהיה יוסף אומר על אחיו ליעקב היה, שהם אוכלים אבר מן החי.

מחלוקת יוסף עם השבטים בדיון מפרנסת או בן פקועה לבני נח

וידוע מה שכתב המזרחי (שם), שבוודאי לא אכלו השבטים אבר מן החי, אלא אכלו בשר מפרנסת, היינו בשר שנחתך מהבהמה לאחר

⏪ ⏩ א) עוד הקשה המהר"ש יפה שם, שסברת 'מי איכא מידל' לא נאמרה אלא לאחר מתן תורה, שנתברר שלישראל מותר, או שייך לומר שלבן נח ודאי מותר, אבל קודם שניתנה תורה היה אסור לבני נח גם דברים המותרים לישראל, מאחר וראה מה שהארכנו בזה בבאר יעקב (ח"א, ירא).

פניני חנוכה

ברכת שהחיינו בליל ראשון של חנוכה למדליק בבית הכנסת

מתוך דברי הזרע אמת הסובר שכשמדליק לבדו בביתו אינו חוזר ומברך שהחיינו בביתו אחר שבירך בבית הכנסת, ומכל מקום כשמוציא את בני ביתו מברך שהחיינו, מבואר שברכה שמברך כדי להוציא אחרים, אף שהוא עצמו אינו צריך לברכה זו, אינה נחשבת כהפסק לגביו. שהרי את ברכת 'המדליק' עדיין לא יצא בבית הכנסת, ויוצא במה שמברך בביתו, אף שמפסיק בברכת שהחיינו להוציא את בני ביתו, והוא עצמו כבר יצא ברכת שהחיינו.

וכן מפורש בשו"ת בית שלמה (או"ח סי' יד) לגבי המקדש להוציא אחרים, אף על פי שכבר יצא, שאין ברכת הקידוש נחשבת להפסק בין ברכת הגפן לשתייה, עיין שם. וכבר הזכרנו בבאר יעקב (ח"א, יתרו), שבדברי יהושע (על הש"ס, פסחים ק): מבואר בדעת הרא"ש (שם פ"י סי' ה) שלא כדברי הבית שלמה, שמי שכבר יצא ידי חובת קידוש, ומקדש על מנת להוציא אחרים, אינו יכול לצאת בברכת הגפן לעצמו, שכן ברכת הקידוש הוא הפסק בין הברכה לשתיה. ושם ביארנו שעומק הויכוח הוא, בגדר המוציא אחרים מדין ערבות, האם נעשה כבר חיובא ממש, או שמא אינו בר חיובא מאחר שכבר קיים את המצוה, אלא שמצד ערבות רשאי לברך אף שאינו בר חיובא. עיין שם שהארכנו בזה.

פסק הרמ"א (או"ח סי' תרעא סעי' ז), ששליח ציבור המברך על הדלקת הנרות בבית הכנסת, אינו יצא בזה מצות הדלקת נר חנוכה, וצריך לחזור ולברך ולהדליק בביתו. (וראה מה שהארכנו בגדר דין ההדלקה בבית הכנסת בבאר יעקב ח"ב, וישב).

אמנם השיערי תשובה (ס"ק יא) והמשנה ברורה (ס"ק מה) הביאו מהמחזיק ברכה (שם ס"ק ה) בשם שו"ת זרע אמת (ח"א סי' צו), שמכל מקום המדליק בלילה הראשון לא יחזור לומר בביתו ברכת שהחיינו, שהרי אף הרואה נר חנוכה בשוק מברך שהחיינו ואינו חוזר ומברך כשמדליק בביתו (שו"ע סי' תרע"א סעי' ג), ולא יחזור ויברך רק אם מדליק להוציא את אשתו ובני ביתו, שאז יכול לברך שהחיינו כדי להוציאם.

אולם בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קצ) נוטה לומר, שיכול לחזור ולברך שהחיינו בביתו אף באופן שאינו מוציא את בני ביתו, משום שאינו יוצא חובת ברכת שהחיינו בברכה שבבית הכנסת, שאינה אלא מצד המנהג. ובחנוכה אין הברכה על היום, שאין בו קדושה בעצם היום, אלא שהחיינו הוא על המצוה, ולכן כל שלא בירך בשעת קיום המצוה אינו כלום, וצריך לחזור ולברך בשעת ההדלקה בביתו.

בן פקועה, שאינו צריך שחיטה¹, ויוסף לא ידע שהוא בן פקועה, ולכן אמר על אחיו שהם אוכלים אבר מן החי, ובאמת לא היה אבר מן החי.

דעת הפרשת דרכים שנחלקו אם היה להם דין בני נח לחומרא

אולם הפרשת דרכים תמה עליו, שמה שהקשה המהר"ש יפה על המזרחי אפשר להקשות גם על המהר"ש יפה עצמו, שכן גם בן פקועה לא הותר אלא מצד שהכל תלוי בשחיטה, ואם הותר גם לבן נח הרי זה רק מצד 'מי איכא מידי דלישראל מותר ולבן נח אסור', ואם כן גם לדבריו קשה כנ"ל שיש לומר שיוסף סבר כרב אחא בר יעקב שאין אומרים 'מי איכא מידי', ואם כן בן פקועה אסור לבני נח משום אבר מן החי. עיין שם מה שהאריך להקשות עוד על מהר"ש יפה.

לכן מבאר הפרשת דרכים, שיוסף והשבטים נחלקו בגדרם ומועדם, שכיון שקיימו האבות את כל התורה כולה (עיין יומא כח), אם כן יש לומר שיצאו לגמרי מכלל בני נח ויש להם דין ישראל גם להקל, או שמא אף שהחמירו על עצמם בדיני ישראל, מכל מקום עדיין הם בכלל בני נח להחמיר. ולעולם כולם סברו שמפרכת וכן פקועה מותרים לישראל משום שבישראל הכל תלוי בשחיטה, ולעולם כולם סברו כרב אחא בר יעקב שאין אומרים 'מי איכא מידי', ולכן בני נח שאצלם הכל תלוי במיתה, אסורים במפרכת ובבן פקועה, ולא נחלקו אלא אם יש להם דין ישראל או דין בן נח לחומרא.

חילוק הפרי מגדים בין מפרכת לבן פקועה בבני נח

ברם מה שנקט הפרשת דרכים בפשיטות שדין בן פקועה בבני נח שזה לדין מפרכת, ולדעת האומר סברת 'מי איכא מידי דלישראל מותר ולבן נח אסור' לענין מפרכת, הוא הדין לענין בן פקועה, שמאחר שמותר לישראל הוא הדין שמותר לבני נח, **הפרי מגדים** (י"ד סי' יג שפ"ד ס"ק ג; ראש יוסף חולין לג; שושנת העמקים כלל טז; תיבת גמא בראשית אות א; שם וישב אות א) מסתפק בזה. ומצדד שיש לחלק בזה בין מפרכת לבן פקועה, שבמפרכת ההיתר הוא מצד

המציאות, שהבהמה נחשבת כמתה, ולכן אם לישראל נחשבת כמתה לבן נח ודאי נחשבת כמתה, אבל בבן פקועה מצד המציאות הרי הבהמה חיה 'ושה מעליא הוא ורהיט ואזיל', ונחשב חי לענין שפודין בו פטר חמור (ראה חולין עד: שו"ע י"ד סי' שכא סעי' ד), ורק מצד הדין אין עליו איסור אבר מן החי, מצד שיש עליו היתר שחיטת אמו, בזה יש לומר שלבן נח אין מועיל היתר זה, ונשאר באיסור אבר מן החי.

אך בשו"ת **חתם סופר** (י"ד סי' יד אות ג) ובספר **אור חדש** (המצורף לספר כתנות אור על התורה לזקינו הפנים מאירות, וירא) נקטו בפשיטות כדעת הפרשת דרכים, שלענין בן פקועה שייך 'מי איכא מידי' כמו לענין מפרכת, וגם בן פקועה מותר לבן נח.

האור חדש תולה דין שחיטת בן פקועה בשבת בהנ"ל

בספר אור חדש (שם) דן בדברי הפרשת דרכים שכאמור פילפל בדיון בן פקועה לבן נח, וכתב שיש בזה נפקא מינה לענין שוחט בן פקועה בשבת אם חייב, שבפשיטות שוחט בן פקועה בשבת צריך להיות פטור, שאף שיש בשחיטתו נטילת נשמה, מכל מקום אינו מתקן אלא מקלקל, שאין צריך לשחיטה זו כלל². אבל אם נאמר שבן נח אסור בבן פקועה, הרי תיקן בזה שהוציאו מידי אבר מן החי לבני נח.

הרי שהאור חדש סתם בפשיטות, שדין שחיטת בן פקועה בשבת תלוי בנידון זה - האם בן פקועה אסור לבן נח או מותר, שאם מותר לבן נח ודאי פטור כששוחט בשבת, ואם אסור לבן נח ודאי חייב. אך בשו"ת חתם סופר (שם) גם כן נשאל בזה, האם מותר לשחוט בן פקועה בשבת, ובתשובתו מבאר יותר את הצדדים בזה³.

חייב שחיטה מן התורה כשמתקן איסור בן פקועה דרבנן

דהנה, **בשולחן ערוך** (י"ד סי' ג סעי' ב) נפסק שבן פקועה שפרסותיו אינן קלוטות אלא סדוקות כדרך שאר הבהמות, אם הפריס על גבי קרקע (שעמד על גליו והלך), טעון שחיטה מדרבנן. ואם כן אם שוחט בשבת בן פקועה שאינו קלוט ודאי חייב, משום שמתקן בשחיטה זו איסור

דרבנן זה, שגם מי שמתקן איסור דרבנן חייב בשבת, כפי שמצאנו (שבת קה): שהקורע בגדו על מתו חייב ואינו פטור משום מקלקל, שכן מתקן במה שמקיים מצות קריעה, ואף אם מצות קריעה אינה אלא מדרבנן (ראה תוספות מועד קטן כד. ד"ה הא: בית יוסף י"ד סי' שמ). וכן קורע בחמתו מתקן הוא אצל יצרו (שבת שם) ולכן חייב, ואם כן כל שכן כשמתקן להיתר באכילה מאיסור דרבנן שחייב.

ויש לציין, שמה שנקט החתם סופר בפשיטות שאף שטעון שחיטה רק מדבריהם, מכל מקום כששוחט בשבת יש בזה חיוב מן התורה שכן מתקן, **בפרי מגדים** מצאנו סתירה בזה. שבמקום אחד (או"ח סי' שיח מש"ז ס"ק ב) כשדן לענין איסור בו ביום במעשה שבת באיסורים דרבנן, כתב בין הדברים ששחיטת בן פקועה בשבת אינה מלאכה גמורה מן התורה אלא איסור דרבנן, אלא שמכל מקום אסורה בו ביום, שגם במלאכה דרבנן אסורה בו ביום⁴. ובמקום אחר (שם סי' שכא א"א ס"ק ט) פסק בפשיטות לענין חולה בשבת, שעדיף לעשות נחירה על ידי גוי שיהא בזה איסור בן פקועה דרבנן, משישוחט ישראל ויעבור על איסור שבת מן התורה, הרי שנקט שם כהחתם סופר, שאף שחיטת בן פקועה הטעון שחיטה מדבריהם אסורה מן התורה⁵.

שחיטת בן פקועה קלוט תלוי בדין פקועה לבן נח

כאמור החתם סופר מבאר שבבן פקועה רגיל שאינו קלוט, ודאי חייב על שחיטתו בשבת. אמנם בבן פקועה שהוא קלוט, שדינו שאין צריך שחיטה אפילו מדרבנן, בזה כתב שיש מקום להסתפק כנ"ל האם פטור כששוחטו בשבת, ובזה יש לתלות באמת בהנ"ל האם בן נח אסור בבן פקועה, שאם בן נח אסור בבן פקועה הרי הועילה שחיטתו להוציאו מידי אבר מן החי לבני נח.

והוסיף, שבזה לבד שמוציאו מידי אבר מן החי לבן נח נחשב תיקון, כמבואר בפסחים (עג). לענין שוחט חטאת בחוץ בשבת לשם עבודה זרה שחייב חטאת גם משום חילול שבת. ואף שלא תיקנו לאכילה, שהרי גם עכשיו אסור באכילה, וגם לא מטהרו מידי נבילה, שהרי גם

(ב) 'בן פקועה' היינו ולד שנמצא בתוך כריסה של בהמה אחר שנשחטה, שנחלקו בזה התנאים במשנה (חולין עד.) אם היה בן תשעה חדשים חי, לרבי מאיר טעון שחיטה, ולחכמים שחיטת אמו מטהרתו. והלכה כחכמים כנפסק **ברמב"ם** (הל' מאכלות אסורות פ"ה ה"ד) ו**בשולחן ערוך** (י"ד סי' ג סעי' ב). אך מבואר שם בגמרא (עה): שאם הפריס על גבי קרקע (היינו שעמד על גליו והלך, רש"י שם ד"ה הפריס) גם לחכמים טעון שחיטה מדרבנן, שלא יבאו להחליפו בבהמה אחרת ויאכלוהו בלי שחיטה.

(ג) ואף שעל כרחך צריך לחתוך כדי לאכול את האבר שרוצה לאכול, מכל מקום אפשר שיעשה זאת בלא נטילת נשמה, היינו שיחתוך ממנה את האבר שרוצה לאכול, ועדיין הבהמה תישאר בחיותה לגדל ולחרישה וכיוצא, נמצא שהשחיטה בבן פקועה שאינה מתיר את הבשר אינה אלא קלקול גמור ופטור.

(ד) ראה עוד **באור חדש** שם מה כתב להוכיח בהמשך דבריו כדעת המהר"ש יפה הנ"ל שגם קודם מתן התורה נהגו היתר בבן פקועה, מסוגיית הגמרא בבבכות (ו:). אולם דבריו שם צריכים עיון גדול, ואין כאן המקום

להאריך, ובע"ה עוד חזון למועד בספר **באר יעקב** חלק ג העומד לצאת לעולם בע"ה.

(ה) ובביאור כוונת הפרי מגדים שם יש לומר, שסובר שאי אפשר לחייב משום איסור תורה על דבר שאינו בא אלא מצד איסור דרבנן, ולכן מאחר שמצד דין תורה אין כאן תיקון, לא שייך לחייבו מן התורה על תיקון זה. ואולי יש לדמות ענין זה למה שמצאנו **ברמב"ן וריטב"א** (מכות ב.), על המבואר במשנה (שם) שעדים זוממים שהעידו שהוא בן גרושה וכן חלוצה לוקין את הארבעים, וכתבו ש'בן חלוצה' הוא לאו דווקא, שכן חלוצה דרבנן היא, ומן התורה הוא כשר, והאין לוקין את הארבעים. אך בשו"ת **רבי עקיבא איגר** (סי' קעט) תמה עליהם, שמה בכך שהפסול הוא רק מדרבנן, מכל מקום הרי עדותו מועילה שיפסלו אותו הבית דין מדרבנן, ושייך בזה לא תענה ברעך עד שוא. ומבואר מחלוקת כעין זו, האם שייך לחייב משום איסור תורה על דבר הנגרם מאיסור דרבנן. ואכמ"ל.

וראה מה שהארכנו **בבאר יעקב** (ח"א, קדושים) בדעת **המנחת חינוך** (מצוה רלב אות ד) שהמכשיל את חבריו לעבור

על איסור דרבנן עובר על לפני עור מן התורה. אמנם יש לחלק, ששם אף שאין בזה כל איסור מן התורה, מכל מקום הוא בכלל 'מכשול', ולא גרע ממי שאינו עצה רעה שעובר על לפני עור, עיין שם.

(ו) כאמור למעלה, האור חדש סתם בענין שחיטת בן פקועה בשבת, שהכל תלוי אם יש בזה היתר לבני נח, ובמחלוקת האם אומרים 'מי איכא מידי' או לא, ולפי הדעה שאין אומרים 'מי איכא מידי', ובן פקועה אסור לבני נח, הושחטו בשבת פטור, שאין כאן שום תיקון. ולא הזכיר כלל את האיסור דרבנן שלא לאכול בן פקועה בלי שחיטה. ואולי סובר כצד זה של הפרי מגדים (בסי' שיח) שתקנו איסור דרבנן אינו מלאכה דאורייתא, ולכן פטור.

(ז) ראה **שולחן ערוך** (י"ד סי' ג סעי' ב), ומקורו בגמרא שם (עה), והטעם מבאר שם אבי, שבזה אין לחשוש שיבואו להחליפו בבהמה אחרת, שמאחר שהוא דבר תמוה שפרסותיו קלוטות זוכרים בני אדם, ויוצא עליו קול שהוא בן פקועה.

עכשיו טמא מדין תקרובת עבודה זרה, מכל מקום נחשב מתקן בשחיטתו משום 'שמוציאו מיד אבר מן החי'. וביאר רש"י (ד"ה מיד אבר) הכוונה, שמתירו לבני נח, שאם יאכלנו עכשיו אינו נהרג.

עוד מביא החתם סופר שם, שנחלקו הרמב"ם (הל' מלכים פ"ט ה"ג) והרשב"א (תורת הבית ב"ב ש"ג) להלכה בדין מפרכסת לבני נח, לרמב"ם אסור ולרשב"א מותר, והחתם סופר נקט בפשיטות שהוא הדין לבן פקועה שתלוי באותה מחלוקת, ואם כן לרמב"ם וודאי השוחט בן פקועה בשבת - אפילו קלוט - חייב, ולרשב"א יש מקום לפטור, שכן אינו מתקן¹.

חייב על שחיטת בן פקועה בשבת מצד שמתיר חלבה בבשר

החתם סופר מזכיר צד נוסף לחיוב חטאת על השוחט בן פקועה בשבת, אף בשוחט קלוט שאינו צריך שחיטה אפילו דרבנן, ואף אם אין איסור בן פקועה לבן נח, ואף אם אין איסור שחיטה אלא מצד נטילת נשמה.

שהנה בתחילת התשובה (אות א) נסתפק החתם סופר, האם מותר לבשל בשר בחלב של בת פקועה. שמצד אחד בחלב שחוטת הדין הוא שאין איסור בשר בחלב (חולין קיג: שו"ע יו"ד סי' פז סעי' 1), ובן פקועה הרי הוא כשחוט, אך מצד שני ההיתר של חלב שחוטת נלמד (חולין שם) מ'בחלב אמו' (שמות כג, יט) - 'כל שראויה להיות אם' ושחוטת אינה ראויה להיות אם, אך בת פקועה הרי ראויה להיות אם.

ובדבר זה נסתפק גם בהגהות רבי עקיבא איגר (על השו"ע שם). ובאמות כבר נחלקו בזה האחרונים, שדעת השער המלך (הל' איסורי מזבח

פ"ג ה"א) שמותר לבשל בשר בחלב בת פקועה, ודעת הגדוע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' לו) שאסור, משום שראויה להיות אם. והחתם סופר מפלפל שם בראיות, ומצדד יותר לדעת השער המלך, שמאחר שנחשבת שחיטה מותר לבשל בשר בחלב שלה.

על כל פנים לפי הצד השני, שאסור לבשל בשר בחלב בת פקועה, שייכת איפוא סברא נוספת לחייב את השוחט בת פקועה בשבת, שכן הוא מתקן בשחיטתו להתיר לבשל את חלבה בבשר, שעד השחיטה היה אסור לבשלו מצד שראויה להיות אם, ואחר השחיטה שכבר אינה ראויה להיות אם מותר לבשלו עם בשר.

חייב שחיטה בשבת מצד תיקון איסור לא תאכלו על הדם

אולם המהר"ם שיק (שו"ת או"ח סי' קצח; על תרי"ג מצוות מצוה רמט אות ד) תמה על החתם סופר, שגם בבן פקועה קלוט עדיין יש תיקון בשחיטתו, והשוחטו בשבת בוודאי חייב, שהרי מתירו מאיסור לא תאכלו על הדם (ויקרא יט, כו), שמבואר בסנהדרין (טו) 'האוכל מן הבהמה קודם שתצא נפשה עובר בלא תעשה שנאמר לא תאכלו על הדם', ונפסק כן בשולחן ערוך (יו"ד סי' כז סעי' א), שאסור לאכול מפרכסת עד שתצא נפשה של הבהמה. ואם כן ודאי יש בזה תיקון, שמתקן איסור זה.

ולא מיבעיא לפי מה ששמע ברמב"ם (הל' שחיטה פ"א ה"ב) שאיסור זה של אכילת בשר לפני שתצא נפשה של הבהמה, הוא דרשה גמורה מדאורייתא, שלפי דבריו ודאי יש להתחייב על השחיטה בשבת, שכן מתקן איסור דאורייתא. אלא אפילו לרש"י (חולין קכא. ד"ה השוחט; שם: ד"ה וממתין) הסובר שהוא דין דרבנן, ודרשת

משום נטילת נשמה, ואם כן ודאי חייב. עיין בהערות (מהדורת מכון חתם סופר אות ב) שדן איה המקור שאכן דעת הרשב"א רכב.

הפסוק אינה אלא אסמכתא, על כל פנים יש בזה תיקון בשחיטה, שכן כל זמן שלא עשה בזה שחיטה או נחירה אסור לאוכלו על כל פנים מדרבנן, וכמו שכתב החתם סופר לגבי בן פקועה שפרסותיו אינן קלוטות שצריך שחיטה מדרבנן, שנחשב תיקון מחמת כן להתחייב על שחיטתו מדאורייתא משום מלאכה.

איסור לא תאכלו בבן פקועה

והנה, המהר"ם שיק נקט בפשיטות, שדין בן פקועה כדין מפרכסת לענין זה, שיש עליו איסור לא תאכלו על הדם, שגם בן פקועה אף שאינו טעון שחיטה, מכל מקום הבהמה חיה ואסור לאכול ממנה עד שתצא נפשה. וכן כתבו הרבה אחרונים (תבואות שור סי' יג ס"ק ת; פרשת דרכים שם; צ"ח פסחים כה: רבי עקיבא איגר פסחים כב:) בפשיטות, שהאוכל בן פקועה ללא שחיטה או נחירה עובר על לא תאכלו על הדם.

אולם בנאות יעקב (סי' כב אות 1) מחלק בין בן פקועה למפרכסת בזה, ורצה לומר שבבן פקועה אין איסור לא תאכלו, שהתורה התירה את הבן פקועה לגמרי, שכן גם דמו וחלבו מותרים, ועל כרחק שהתורה מגדירה את הבן פקועה כאילו הוא שחוט ממש. וגם האדר"ת בספרו חשבונות של מצוה (מצוה רמח) מסתפק בזה, שמאחר שהוא מותר מן התורה בלא שחיטה, הרי שמן התורה היא כשחוטתו, ויתכן שאין בזה משום לא תאכלו.

מעתה יתכן לומר שהחתם סופר נקט כדעת הנאות יעקב, שאין איסור לא תאכלו על הדם בבן פקועה, ולכן לא הזכיר בשחיטתו בשבת צד לחייב מצד תיקון איסור לא תאכלו על הדם. אך צ"ע אם אפשר לומר כן בכוונתו, מפני שלא הזכיר כלל ענין זה.

וראה עוד בשו"ת נשמת חיים (סי' כז) מה שהקשה על החתם סופר, ודבריו צריכים ביאור ואכמ"ל.

וכתב שם החתם סופר עוד, שלמעשה גם לרשב"א יתחייב בשוחט בן פקועה בשבת, שכן הוא פסק כדעת רב (שבת עה). ששוחט בשבת חייב משום צובע, ולא

ח) וכתב שם החתם סופר עוד, שלמעשה גם לרשב"א יתחייב בשוחט בן פקועה בשבת, שכן הוא פסק כדעת רב (שבת עה). ששוחט בשבת חייב משום צובע, ולא

♦ תמצית השיעור ♦

- ✦ איגר מסתפק, לשער המלך וחתם סופר מותר, ולגדוע ביהודה אסור שראויה להיות אם.
- ✦ מהר"ם שיק שחייב בשבת מצד שמתקן לא תאכלו על הדם, לרמב"ם מן התורה ולרש"י מדרבנן. וכן דעת הרבה אחרונים שיש איסור לא תאכלו בבן פקועה.
- ✦ לנאות יעקב אין לא תאכלו בבן פקועה רק במפרכסת, וכן מסתפק האדר"ת. ואולי חתם סופר סובר כנאות יעקב.

- ✦ אם מותר לבן נח.
- ✦ לחתם סופר באינו קלוט שצריך שחיטה דרבנן ודאי חייב בשחוטו בשבת. אך בפרי מגדים יש סתירה אם נחשב מלאכה מן התורה.
- ✦ בקלוט גם החתם סופר רצה לתלות בבן נח. אך יש צד להחמיר משום שמתיר החלב בבשר.
- ✦ בישול בשר בחלב בן פקועה - רבי עקיבא

- ✦ למזרחי השבטים אכלו מפרכסת, ולמהר"ש יפה בן פקועה, ונחלקו אם בני נח אסורים בזה.
- ✦ לפרשת דרכים נחלקו אם יש להן דין בן נח לחומרא.
- ✦ לפרשת דרכים חתם סופר ואור חדש דין בן פקועה שוה למפרכסת בבני נח, ולפרי מגדים בן פקועה ודאי אסור לבני נח.
- ✦ באור חדש ששוחט בן פקועה בשבת תלוי

לאור באור התורה

הביאו ברכה לתוך ביתכם - ספרי 'באר יעקב' הנפלאים שיעורים וסוגיות וידיעות מקיפות בכל מקצועות התורה בהבנה עמוקה ובהירה המביאה לידי שמחה ואהבת התורה ערוכים בטוב טעם ודעת ובשפה קלה וברורה השווה לכל נפש

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
לפרטים נוספים: 02-623-9140

תשלומי ד' וה' בטביחת ומכירת בן פקועה

ד' וה', שמאחר שהשחיטה היא שחיטה ראויה, אף שאין צריך לשחיטה זו, הרי הוא בכלל 'וטבחו', ומתחייב ד' וה'.

אולם יש לעיין לפי דעת החתם סופר שהשוטח בן פקועה פטור מד' וה', מה הדין בגג בן פקועה ומכרו. ולכאורה בזה ודאי חייב, שלא שייך הטעם שאמר בשחיטה, שאינו צריך את השחיטה להכשר אכילתו. אמנם בלשון החתם סופר בתחילת דבריו מפורש: 'הגונב בן פקועה וטבחו או מכרו אי מתחייב ד' וה' או לא', משמע שהספק הוא גם על מכירה, ולפי מה שמצדד שבשחיטה פטור הוא הדין למכירה. ובהערות (מהדורת מכון חתם סופר, שם אות א) כתב, שהחתם סופר נקט שגרת הלשון, אך באמת כוונתו רק לטביחה ולא למכירה.

אמנם בבבא קמא (עו:) מובא מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש, לדעת רבי שמעון הסובר ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, והשוטח טריפה אינו חייב בתשלומי ד' וה' (ראה משנה שם ע), מה הדין במוכר טריפה, לרבי יוחנן חייב אף על גב דליתיה בטביחה איתיה במכירה, ולריש לקיש פטור 'כיון שליתיה בטביחה ליתיה במכירה', ובגמרא שם מובאר שלריש לקיש זה נלמד מהפסוק (שמות כא, לו) 'וטבחו או מכרו - כל היכא דאיתיה בטביחה איתיה במכירה וכל היכא דליתיה בטביחה ליתיה במכירה'. ויתכן שלזה הזכיר החתם סופר לענין ד' וה' בבן פקועה גם 'מכירה', שלפי ריש לקיש שכל דליתיה בשחיטה ליתיה במכירה, הוא הדין שהמוכר בן פקועה פטור מד' וה', דליתיה בשחיטה.

בש"ת חתם סופר (יו"ד סי' יד אות ב) דן, בגגב שור או שה בן פקועה ושחטו, האם חייב ארבעה וחמשה כדין כל גגב שטבח או מכר, או שמא מאחר שאינו טעון שחיטה, הרי הוא כשחוט ועומד, ושוב השחיטה אינה נחשבת שחיטה גם לענין ד' וה'.

והנה בבבא קמא (קו:) הקשו על רבי יוחנן שאמר שהטוען טענת גגב וטבחו או מכרו משלם ד' וה', מהמשנה (שם קה): שמבואר שטוען טענת גגב משלם תשלומי כפל ומשמע שאינו משלם תשלומי ד' וה', ותירצו שמדובר באכלו נבילה, והקשו בגמרא 'ולישני ליה בבן פקועה', היינו שאפשר להעמיד את המשנה שם בבן פקועה, ולכן אינו משלם ד' וה', ותירצו שהמשנה שם בשיטת רבי מאיר הסובר שגם בן פקועה טעון שחיטה. אמנם מדברי הגמרא אלו אין להוכיח שהשוטח בן פקועה לחכמים אינו משלם ד' וה', שיתכן שכוונת הגמרא שמדובר בבן פקועה, ולכן לא שחטו, שכן פקועה אין טעון שחיטה, אבל יתכן שבאופן ששחטו אכן משלם ד' וה'.

למעשה, החתם סופר שם מצדד שהשוטח בן פקועה אינו משלם ד' וה', שמאחר שאין צריך את השחיטה להכשר אכילתו אינו מתחייב בשחיטה זו, (ואף שגם בן פקועה טעון שחיטה מדרבנן כמבואר בשיעור באריכות, מכל מקום אין זה שחיטה המתירה אותו באכילה, אלא רק משום גזירה שמא יבוא להחליפו בבהמה אחרת) עיין שם. אבל דעת הפרי מגדים ב**שושנת העמקים** (כלל כא) שהשוטח בן פקועה משלם

תמצית מתוך השיעורים המופיעים בספרי באר יעקב

מן הבאר

בענין אכסנאי בהדלקת נרות חנוכה

(באר יעקב חלק ב' - פרשת וישב - חנוכה)

- ✦ מחלוקת **הפוסקים** במדליקים עליו בביתו אם יכול להדליק בברכה. וקיימא לן שידליק בלא ברכה.
- ✦ קשה שלכאורה עדיף שיצא בהדלקת ביתו, שלא להפסיד הברכה.
- ✦ תירוץ הגאון **רבי אברהם גניחובסקי** שמאחר שיתכן שיוצא בהדלקת ביתו בכל אופן, הוי ספיקא דרבנן ולקולא.
- ✦ יש לעיין אם שייך ספיקא דרבנן לקולא כשאינו רוצה אלא את צד החומרא.
- ✦ **בזרע אמת** שמי שמדליקים עליו בביתו טוב שישתתף בפרוטה עם בעל הבית, וצריך ביאור.
- ✦ אולי הכוונה, שיוכל לצאת ממנו ברכות הרואה לפני ההדלקה.
- ✦ עוד יש לומר שהוא לצאת דין מהדרין. ויש לעיין אם פרוטה מועילה להידור, ואם שייך דין הידור כשאשתו מדלקת עליו.
- ✦ **ברוך טעם** מחדש שאורח יוצא כשמדליק בבית הכנסת. ובשער הצינון נראה שגם כשאין מדליקין עליו בביתו.
- ✦ ביאור הנ"ל על פי ה**ריב"ש** שבית הכנסת הוא להשלמת הפרסום, שאורח שחיובו פחות די בכך.
- ✦ יש לעיין אם שייך לצאת הידור בבית הכנסת. ולכאורה הוא כל שכן מאכסנאי.
- ✦ דעת ה**פני מבין** שבבית הכנסת יוצא חובת הגוף ובבית חובת הבית. ואם מדליקים בביתו די בהדלקתו בבית הכנסת.
- ✦ יש לעיין אם כוונתו רק למהדר, או גם לשותף שיש לו חיוב גמור.
- ✦ **בלקט יוסר** משמע שאכסנאי יוצא בבית הכנסת. ומובן ה**תרומת הדשן** לשיטתו שגם כשמדליקים בביתו יש הידור להדליק בעצמו.

על אודות הבאר

מכתבים שהתקבלו במערכת

חובת הבדלה בזה, מאחר שלא היה צריך לחזור. ונפ"מ בזה, אם אכל אח"כ קודם הבדלה, שהדין שבלא הבדיל כלל צריך לחזור, שטעה בזה ובזה, וא"כ באופן הנ"ל שחזר לאתה חונן בטעות והבדיל שם, יל"ע האם הועיל לו זה שלא יצטרך לחזור, או שמא מאחר שברכותיו היו לבטלה לא חשיב כהבדיל בתפילתו, וצריך לחזור ולהתפלל.

והנה, לפי הצד של הגרא"ג, אם נזכר בעל הצדיקים שלא הבדיל באתה חונן וחזר בטעות לאתה חונן ונזכר בסלח לנו שלא היה צריך לחזור, יפסיק במקום שנמצא ויחזור על הצדיקים. ואם כן אם לא יהיה לו כוס עד מחר יבדיל בשומע תפילה, שמסתבר שלא יצא במה שהבדיל באתה חונן שהיתה לבטלה, וגם הרי לא אמר משם הברכות על הסדר. ואם יהיה לו כוס עד מחר לכאורה לא יבדיל בשומע תפילה באופן הנ"ל, אלא שיל"ע מה הדין אם אכל אז קודם הבדלה על הכוס, אם נחשב כלא הבדיל כלל, או שמא כיו שאמרו בנוסח ברכתו שפיר יצא יד"ח הזכרת הבדלה. ומסתבר שלא יצא כמו גבי טל ומטר, ויצטרך לחזור ולהתפלל מעריב כדין אכל קודם שהבדיל.

ישראל דייטעל
[רב ומו"ץ בב"ב]

במה שכתבתם לדון (גליון 1) בענין מי ששכח לשאול מטר בברכת השנים וגם בשומע תפילה, וחזר לברך עלינו ושוב שכח שם, האם שואל בשומע תפילה או שצריך לחזור שוב לברך עלינו. והבאתם צד מהגר"א גניחובסקי, שמא לא ימשיך להתפלל כלל על הסדר, אלא ידלג מיד לשומע תפילה. יש לציין, שכהאי גוונא יש לעיין גם לענין הבדלה בשמו"ע, דקיי"ל שבשכח אינו חוזר, אבל אם לא יהא לו כוס עד למחר חוזר, ואם עדיין לא סיים תפילתו חוזר לאתה חונן, ואם אוחז לפני שומע תפילה יאמרנה בשומע תפילה (ראה סי' רצד שו"ע סי' ב, מ"ב סק"ו). ויש לדון כשלא יהא לו כוס עד מחר, ונזכר בהשיבה שופטינו ששכח, וחזר בטעות לאתה חונן, ונזכר בסלח לנו שלא היה לו לחזור אלא לומר בשומע תפילה, האם יפסיק עד השיבה, או שכיון שחזר לאתה חונן ממשיך להתפלל על הסדר.

עוד יש לדון בשכח להבדיל באתה חונן, ונזכר בעל הצדיקים, וחזר לאתה חונן, והתפלל כסדר עד הסוף, האם נחשב כהבדיל בתפילה, או שמא לא יצא